

Om Kloveren ved flere Aars Dyrkning taber sig*).

Den Beskyldning mod Kloveren, at den efter flere Aars Dyrkning skulde tabe sig, kan kun være sand paa de meget sandede eller skarpsandede Jorder, da Kloveren elsker en reen fast muldet og tillige velgiødet Jordart, og den bør uden Undtagelse saaes paa Wintersæden, ligesom denne og bør altid saaes i Giødningen; her virker Dvergiødningen, saasom Fader Høeg rigtig har anmærket — til lige Fordeel for Sæden og Kloveren. — Hr. Dr. Larsen anbefaler og at saae Klover paa Wintersæden paa sandede Jorder; jeg har og ligeledes Erfaring, at det er det allerbedste baade paa sandede, muldede og Leerjorder; thi hvor er Jorden fastere end efter Wintersæden? Endog ved Kiøreveien, som i Høsten dannes paa Agrene ved at hjemføre Sæden,

*) Dette Stykke er foranlediget ved den af Hs. Er. Geheime Conferentsraad Bülow til Sanderumgaard i Aaret 1815 udfatte Priisopgave. Forfatteren har først efter fire Aars Forløb indsendt det til Landhuusholdningselskabet, som har sunnet det værdigt at offentliggøres.

vorer Kløveren bedst, hvilket lærer, at den elsker mere en fast end en løs Jordart; derfor sees sielden at den vil vore i en ny opbrudt Mose-, Hede- eller Skovgrund, om der endog er Leer i Grunden; det er først efter anden eller tredie Rotation, naar de i Mulden værende utallige Trevlerøddere ere raadnede og den hele dyrkende Overflade er adskilt i sine enkelte Dele og vel iblandet med Leret eller Underlaget, at den vil lykkes.

Jeg har og adskillige Gange saaet Kløverfrø i Vaarsæden, ved Siden af Kløver, saaet paa Vintersæden, men efter denne har den uden Undtagelse altid voret bedst, og det er meget naturligt. Vaarsæden og især Bygget bliver ofte ikke saaet, før midt eller sidst i Mai; indfalder nu Tørken i Bygsaectiden, kan Kløveren ikke fæste Rødder, og vore i denne løse og tørre Muld, som er det modsatte af det Kløveren elsker. Saaer man derimod Kløver paa Vintersæden, kan den saacs i Marts eller først i April — vel at mærke, naar Jorden ikke er bedækket med Sne, om den er frossen eller der kommer Frost efter at den er saaet, skader ikke — her er Jorden fugtig og Kløveren har allerede begyndt at fæste Rødder og vore, før Vaarsæden bliver saaet. Ved denne tidlige Saaening og tillige den af Frost og Vintervandet fæstede Jord, som ikke igien bliver løsnet i Foraaet, og da Kløveren saa ligesom Vintersæden er saaet i samme Giødning, saa kan den, det

forsikrer jeg, ikke saaes med mere Fordeel efter nogen Sæd end denne; og den bedre Kløver, den kyndige Hr Drewsen har observeret paa sin Rugager ved Siden af en Havreager, hvortil han ikke kan opgive Aarsagen, beviser intet mindre, end at det er fordeeltigst for Kløveren at have Vintersæd til sidste Halm; især paa sandede Jorder, som og sees (nemlig i hans Afhandling om Vereldriften) er Tilfældet hos ham. — Hensigten med Kløver og Græsarters Dyrkning, er at danne kunstige Enge; at dette bedst opnaaes efter Vintersæden, er allerede bevist, og paa vel dyrkede Jorder, hvor Sæden gaaer i Leie, er den og mindre udsat for at quæles af Vintersæden, der formedelst sine stive Straae, som ikke falde saa plat ned paa Jorden som Baarsæden, især Bygget, lader den saae mere Luft.

Dg nu Kløvens Boretid. I Baarsæden, hvor Mulden er almindelig løs og sprø, og lader desaaarsag de hede Sommerdage udtørre sig for meget, lider Kløveren endnu for meget i sin spæde Alder, saa at den ofte i saadanne Jorder uddør inden Høsten; og da den paa en soelhed Dag meget hastig uddunster, saa er det heller ikke fieldent, at den paa saadanne løse eller sandede Jorder saa reent udtømmer sig paa en eneste Dag, at den glemmer at groe ostere, hvilket og var Tilfældet hos mig 1811 med Kløver saaget i Byg,

og Jorden var endda muldet. Om Vinteren virker Frosten ogsaa meest paa Kløverens Undergang i Vaarsæden, da alt den, siden foregaaende Winter plæiede Jord er altid mere lind og vandig, naar Frosten indfinder sig, end den som ikke er saa nyelig bearbejdet og har sat sig den foregaaende Winter; hin, som ved Frostens nærmer sig mere Istilstanden, bliver hævet eller udvidet, hvorved Kløveren bliver rykket noget op; men kommer der Tøveit, som kun optøer den øverste Halvdeel, og denne igien fryser, saa bliver Kløverens Rodder, som nu sidde mellem dobbelt Is, sprængte, og i det hele lider den mere af Frostens efter Vaar-, end efter Vintersæden. Efter denne har Jorden sat sig mere, lader Vandet lettere sie giennem Overfladen, og naturligviis føler den mindre Frostens Herredømme end hin.

De spørger, høiædle Herre! om Aarsagen at Kløveren ved flere Aars Dyrkning taber sig, maa søges i Jordbunden eller Dyrkningsmaaden, og til begge svarer jeg Ja. Paa sandede Jorder er det meget rimeligt at Kløveren taber sig, da det ikke er en Jordart, som Kløveren elsker; den maa deskaarsag blandes med Leer eller Mergel, indtil den faaer en saadan Blanding, at den kan give en god Ertebøst. Naar Kløveren saa behandles efter for- og efterfølgende Regler, er den ingenlunde i Aftagende, i det mindste ikke paa Langeland; vi have derimod i de sidste Aar havt saa

gode Kløverafrøder, at de endog have opvaakt de Gamles Beundring, og som er en Følge af Jordens bedre Dyrkning nu end forhen, ja mange her klage endog over at deres Kløverhøe er saa grovt et Foder for Dvæget, at dette ofte udlede de fineste, og levner de groveste Stilke, og det er ogsaa sandt hvilket Hr. Drewsen anmærker, at de fleste lade deres Kløver vore for længe før de slaae den, og i modsat Tilfælde er det ikke sielvent at her paa veldyrkede Agre høves to gode Stæt i et Aar; og en Mand her i Byen, som for 5—6 Aar siden har eiet og beboet en Gaard i Holland, forsikrer, at Kløveren groer der i Almindelighed saa frodig, at mange slaae den to Gange, eller og før den kommer rigtig i Blomster, og siden lade Dvæget græsse paa den, da den ellers bliver for grovt et Foder for samme.

I Dyrkningsmaaden eller i det nyere Agerbrug ligger vist og Aarsagen, hvorfor den ikke voxer saa vel hos nogle, som forhen, da der gives til Kartoflerne, som vel fortære $\frac{1}{3}$ Deel af den anvendte Gødning, og det paafølgende Byg endnu mere; dette og foransførte er Aarsagen, hvorfor den ikke voxer saa vel nu som forhen. For ikke her at misforstaaes, maa det tillades mig at bemærke, at Kartoflernes Dyrkning er ingenlunde skadelig for Kløveren, men tvertimod meget gunstig for den, i det de adskille Mulden i sine enkelte Dele, hvorved den bliver fastere eller

falder tættere sammen, samt renses tillige fra hvert Ukrudsplante, især Dvikrødderne, Kløverens farligste Fiende; kun vil jeg ikke, at der skal giødes til Kartoflerne o. s. v., som er og en mindre fordeelig Methode i det Hele.

Joh. Chr. Drewsens Erfaring, at Kløveren paa hans rene, kraftige og dybtpløiede Jorder ved Strandmøllen, hvor den har været dyrket i mange Aar, ikke giver meer end een Afgrøde, medens den paa hans mindre kraftige og sandede Jorder i Lundtofte, hvor den først nu dyrkes hver 6te Aar, leverer i vaade Aaringer to gode Slæt, hvoraf han slutter at Jorden i Tidens Længde kiedes ved Kløveren, har viist sin Grund i foransøgte, og er ellers det modsatte af det jeg har erfaret, da de nærmest Byerne værende Jorder, hvor Kløveren efter de Gamles Forsikring har været dyrket længst med Kløver, give endnu ulige bedre Kløverafgrøder end de nyelig til Dyrkning optagne Jorder, hvor den ei engang, før efter nogle Omlob, som foransøgt, vil vore til Fuldkommenhed og det af samme Aarsag, som er anført om Vaarsædskløveren, den nemlig, at Overfladen er for løs og sprøe — og de Kløverafgrøder, som produceres paa de udsløttede Gaardes og de ellers længst fra Byerne værende Jorder, som endog færre eller ingen Tid før har været besaaet med Kløver, kan ingenlunde sættes i Ligning med hine. Dette kan en end ikke nøie Jagttæ

ger aarlig erfare, saa at det er soleklart, at Jorden ingenlunde kiedes ved Kløveren. — Paa Rudkøbings og især Tranekjær Slots Marker have i de senere Aar været saa overordentlig gode Kløverafgrøder, at vore Fædre have vist aldrig seet dem bedre, og disse Jorder ere endda tildeels muldsandede, og vist af de tidligst med Kløver dyrkede.

Langelands Agerdyrkere — nogle saa undtagne — saae deres Kløverfrø paa Vintersæden og denne i Giødningen, og det er ikke fiøldent at den unge Kløver er saa høi, at den gaær Høstmanden til Knærne, som var Tilfældet her mange Steder sidste Høst, men hvor den i Høsten er saa stor, svækker den Vintersæden meget, og af den Aarsag ere nogle blevne kiede af at saae Kløver paa Vintersæden; men efterat de nogle Gange have saæet Kløver paa Vaarsæden, ere de igien gaæet tilbage til første Maade. Men ere vi ikke fornuftige Skabninger, som ei have givet Eftertanker Afsted — og kunne altsaa let komme paa den fornuftige Idee, at kun naar vi saae Vintersæden tidlig, kan det være godt, ogsaa at saae Kløverfrø tidlig. Saaer man derimod Vintersæden sildig i et maadelig behandlet Jordsmon, og Kløveren tidlig, og der kommer saa en for Kløveren gunstig Aargang, er det ingen Under at den skader Vintersæden.

Fader Høegh tilraadte, at man til foregaaende Halm, for den hvorpaa Kløveren saaes, skulde avle een Jorden rensende Sæd; men dette kan jeg ingenlunde bifalde af følgende Aarsag: efter Brakfrugter bør altid følge Byg, dette er saa grundig afhandlet i Landoeconomiske Tidender og saa uimodsigelig beviist, at det vilde være overflødigt at tale videre herom; men efter dette Byg bør altid følge Vintersæd for Kløverens Skyld, som jeg har viist, og naar Jorden er behandlet ordentlig i hete Driften og især pløiet dybt, behøver man ikke at frygte for at Jorden bliver qvickløben, fordi man først paa den anden Halm efter den rensende Sæd saaer Kløver; min Sædsfølge er desaaarsag saaledes:

Den i to Aar til Kløver afbenyttede Jord tilsaaer jeg første Aar med Byg og Havre; 2det Aar med Vintersæd i Giødning; 3die Aar Kartofler og Bælgfrugter; 4de Aar Byg; 5te Aar Vintersæd i Giødning med paasaet Kløver, og dette i to Aar. Her har jeg anført Brakfrugtaaret i 3die Aar, som ellers burde skrives første Aar, som saa:

- 1ste Aar, Brakfrugter efter giødet Vintersæd;
- 2det Aar, Byg;
- 3die Aar, Vintersæd i Giødning med paasaet Kløver;
- 4de Aar, Kløver;

5te Aar, Kløver;

6te Aar, Byg og Havre;

7de Aar, Vintersæd i Giødning;

og Sædsølgen er ellers den samme.

Til at fremme en god Kløverafgrødt hører foruden anførte, at den saaes i smalle Ager, ikke over 8—9 Alen brede, som til sidste Halm har været ordentlig sammenploiet med hver Agers Ryg med dyb Pløining, besaaet med ikke mindre end 2 Pd. paa hver Skieppe Land, og paa een for Kløveren ugunstig Jordart endog mere; paa skarpsandede Jorder og de nylig til Dyrkning optagne Jorder bør tillige oversaaes med Raigræs og Hvidkløver. Kløveragrene maa ingenlunde afbenyttes sildig i Efteraaret, jo tidligere den bliver i Fred, jo tidligere og bedre groer den det følgende Aar; ikke engang maa Faarene græsse paa den i Frostveir, og naar Kløveren skal afbenyttes i to Aar til Hø, maa den det første Aar ikke være saa længe, at den gaaer i Veie, hvorved den som oftest raadner sin egen Rod eller rettere den Spire, som skulde være frem. naar den første er høstet; dette er een af Medaarsagerne, hvorfor der næres Mistillid til denne velsignede Foderplante; men er dette ikke og Tilfældet med enhver anden Plante, endog Græsarterne, som dog høre hjemme hos os, naar de for Exempel være saavel til at de gaae i Veie, især naar dette

er Tilfældet nogen Tid før de slaaes, kun med den Forskiel, at disse ved sin Mængde Frø saae sig selv, og det gjør Kløverren ikke; den bør derfor første Aar helst afbenyttes til Sommerstaldfodring, eller og slaaes tidlig til Høe; andet Aar kan den derimod afbenyttes til Frøe eller Høe efter Behag.

Paa Langeland dyrkes baade den tidlig og silbrig modne Rødkløver. Den tidlig modne, som her i de senere Aar søges mere nu end forhen, har det Fortrin for den silbrige, at den voxer hastigere til i Foraaret, og paa lige Jordart blomstrer den omtrent 14 Dage tidligere end hin, og er altsaa at anbefale især paa sandede Jorder, da den ved sin hastigere Væxt snart kan dække sine Rødder til dens Betyggelse mod tørre Sommere; den sætter og større Blomster, og er et behageligere saavel grønt som tørt Foder for Dvæget. Frøet er i Almindelighed trindere, større, og har tillige en mere levende Kolor end den silbrige, som har et mere mat og graaligt Udseende — paa leeragtige Jorder giver denne i Almindelighed lige saa god en Slæt som den tidlige, men det kan i øvrigt hvide om den, som Hr. Drewsen har omtalt i Landoec. Tid. 2 B. 2 S. "Er Forsommeren vaad, saaer jeg rigtig nok en god Slæt, men endog da, naar der til den anden Dpvæxt ikke fattes

den fornødne Regn, vil Kløveren dog ikke mere i Veiret, men indskrænker sig til at skyde en Deel Blade og næsten uden Stængler og Blomster." Og er det altsaa formodentlig den sildige Kløver han der har omtalt.

Af den tidlige Rødkløver avlede jeg i Aar godt Frø af anden Slæt, og den første var endda i Blomster, da den blev slaaet.

I Midten af Julii Maaned veiede jeg en Kvadratsavn grøn Kløver i min første Aars Kløvermark paa 3 forskjellige Steder, og paa den lerede Jordart vog den 31 Pund, paa den muldede vog den 28 Pund, og paa den sandede, som dog var og tætsluttet men ikke saa lang, 24 Pund pr. □ Favns; den var endnu ikke i Blomster, men kun nogle saa grønne Knopper havde begyndt at vise sig; dette var den sildigere Kløver.

Hvidkløveren. Denne lille nydelige Plantes Skaber har ogsaa anvist den sin Plads hos os, da den efter al Sandsynlighed voxer vel paa Langeland; endog paa Enge, som aldrig have været pløjet og ikke besaaet, voxer den; ja endog nogle Steder, hvor der flyder Vand over om Vinteren. Den elsker en reen mulderet Jordart, og giver kun et lidet, men kraftigt Foder; til Græsning er den fortræffelig, da den 4—6 Dage efter at den er afgræsset, igien udvik-

les og danner Blomster, som Qvæget fortærer med Begiærlighed. Paa to Aagre hos mig, som i denne Sommer gav mig første Aar en tætsluttet Afgrøde med omtrent 3 Qvarteer lange Blad- og Blomsterstilke til Sommerstaldfodring, havde jeg en god Efterflæt til Frø; men uagtet dens dobbelte Formerelsesmaade — nemlig ved Frø og dens frysbende Stængel — saa seer jeg dog nu i dette Efteraar, at den paa den søndre Ende af Ageren, som er muldsandet, vil fortrænges af Græsarterne, da den derimod paa den nordlige, som er meget leret, er ligesaa reen og tætsluttet som den var i Foraaret; men denne Jordart er heller ikke saa gunstig for de smalbladede Græsarter som hin; og Hvidkløveren var og voren længere paa den sandede end paa den lerede. Dens dobbelte Formerelsesmaade gjør, at den vedligeholder sig længere, og tillige voxer villigere i løse Jordarter end den røde; — der menes og at den blev dyrket paa Langeland før denne.

Jeg kan af egen Erfaring forsikre, at Rød- og Hvidkløveren er den fordeelagtigste og tillige den behageligste Sommerstaldfodrings Plante for alle græsbædende Huusdyr, nemlig for Heste, for Qvæget, for Faar, Sviin og Gæs; det franske og engelske Raigræs, samt Hvenen eller det bløde Enggræs, betragtet som grønt Foder, staaer langt tilbage for Kløverarterne.

At Kløveren skulde være i Aftagende ved det at Frøet tages fra det Sted, hvor Planten dyrkes, kan kun være Tilfældet paa saa Steder, da Avlen af Kløverfrøet er ofte mislig, saa at man tit maa købe fremmed Frø, og i saa Fald maa man ikke købe det fra ulige Jordarter — som Hr. Høegh tilraadte om Sædekornet — men dette og Kløverfrøet altid fra de Steder, hvor de forædles, og saa saae dette tykkere, end det som er mere smaat, da hint ikke allene fylder mere i Haanden ved Udsaaeningen, men har og flere ufrugtbare Frø mellem sig end det smaae — som jeg især har fundet ved min Rug og Byg, der er mere stor og trivelig end den var for 6—7 Aar siden. Det lollandste Rødkløverfrø anses med Rette for det bedste indenlandske. Sommerstaldfodringens mere og mere Indførelse vil give os den bedste Leilighed til at avle Kløverfrø — og det af Hr. Major Hinchelben, i gamle Pandoccon. Tid. 6 Bind S. 240, erfarede, at Kløverfrø af samme Art avlet af første Slæt som mislykkedes, da derimod det som blev avlet af anden Slæt stod sig godt, troer jeg og at have erfaret.

Jeg har sagt at Kløveren vil ikke gierne vore i nyelig opdyrkede Jordder, især Mosejorden; her og paa Sandet er Steder at saae en Blanding af engelsk og fransk Raigræs. Jeg har erfaret

at disse, som ere de bedste smalbladede Græsarter, paa saadanne Jorder vore tættere naar de blandes, end naar de vore hver for sig; de bør ligesom Kløveren saaes paa Vintersæden, og vore begge vild paa Langeland.

Risbjerg den 28 December 1816

Rasmus Hansen.